

והרעתם בחצרות

1. במדבר פרק י פסוק א-י

(א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת כֶּסֶף מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לְךָ לְמִקְרָא הַעֲדָה וּלְמִסַּע אֶת הַמַּחֲנוֹת:

(ט) וְכִי תִבְאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעִיתֶם בְּחֲצוֹצְרוֹת וּנְזַפְרִיתֶם לִפְנֵי ה' אֱ-לֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֹיְכֶם: (י) וּבְיוֹם שְׂמֵחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם בְּחֲצוֹצְרוֹת עַל עֲלֹתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזָכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי ה' אֱ-לֹהֵיכֶם:

2. רד"ק תהלים פרק פט פסוק טז

וטעם התרועה, כי במלחמה המתגברים על אשר כנגדם היו תוקעים ומריעים להפחיד אשר כנגדם.

3. ספרי זוטא (הורוביץ) במדבר פרק י פסוק ט (פרשת בהעלותך)

יכול כיון שתבאו בשעת מלחמה, ומניין על שדפון ועל ירקון ועל חסיל ועל כל צרת צבור? אמר: 'על הצר הצורר אתכם...' כל שיציר לכם.

4. רש"י הירש במדבר פרק י (פרשת בהעלותך)

התרועה היא קריאה לעזרה המופנית אל ה'. מוכח מלשון "ונוזרתם" שעד כה לא היתה זכירה. ה' עזב אותם, הניח אותם לנסיבות הטבעיות, וחולשתם הטבעית כלפי האויב החזק מהם הביאה אליהם את הצרה. ולפיכך המחשבה הראשונה של הקריאה הבוקעת אל ה' היא: שוב ופנה אלינו, שים עיניך עלינו, עמוד לימיננו!

5. רבינו מיוחס במדבר פרק י פסוק ט (פרשת בהעלותך)

למדנו שעל ידי התרועות המקום נזכר זכות אבות.

6. שמות פרק ב פסוק כג - כד

וְהָיוּ בְיָמֵי הָרָבִים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה: וַיִּשְׁמַע אֱ-לֹהִים אֶת נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱ-לֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב:

7. בכור שור במדבר פרק י פסוק ט (פרשת בהעלותך)

ונוזרתם לפני ה'. והדר מפרש מה הוא הזכרון, שהרי "וביום שמחתכם" היינו "במועדיכם", "ותקעתם על עולותיכם". וכשתתקעו ותריעו במלחמה, יזכר לכם זכות הקרבנות - ונושעתם.

8. עקידת יצחק במדבר שער עב (פרשת במדבר)

והרעותם בחצוצרות ונוזרתם לפני יי' אלהיכם ונושעתם מאויביכם (במדבר י') יאמר כי טכסיסי המלך השלם וקול תרועותיו מועילים מאד בזמני הדחק לשיושעו על ידם על דרך שאמרו מוסיפין כח בגבורה של מעלה.

9. ספר הכוזרי, מאמר ה, סימן כז

גנאי הוא לאדם אם אינו עמל לקבל את השכר הגלוי על המעשה הגלוי. לפיכך נאמר: "והרעותם בחצוצרות ונוזרתם לפני ה' א-להיכם..." לא (מפני) שאלוהים זקוק להזכרה ולהערה, אלא מפני שהמעשים זקוקים לשלמות, ואז הם ראויים לגמול, כמו שרעיונות התפילה צריכים שיבוטאו באופן

המושלים ביותר בתחוננים ובהעתרה. כאשר מגשימים את הכוונה, והמעשה הוא כפי שצריך להיות, יבוא גמול עליהם. זאת כביכול הזכרה, שדברה תורה כלשון בני אדם.

10. רמב"ם הלכות תעניות פרק א הלכה א-ב

מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור, שנאמר 'על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות', כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו.

ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב 'עונותיכם הטו וגו'', וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם.

11. מורה נבוכים, חלק ג, פרק לו

הציווי שנצטוונו לשווע אליו יתעלה בשעת כל מצוקה - הוא מעשה המשריש את הדעה הנכונה שהוא יתעלה משיג את מצבינו, ובידו לתקנם כאשר אנו מצייתים ולהשחיתם כאשר אנו ממרים; לא שנאמין שזה מקרה ודבר מזדמן... 'זה דברו והלכתם עמי בקרי', 'יהלכתי עמכם בחמת קרי', מפני שאמונתם שזה מקרה מחייבת שימשיכו להחזיק בדעותיהם הפסולות ומעשי העושק שלהם ולא ישובו מהם... לכן נצטוונו לקרוא אליו יתעלה ולחוש אליו ולזעוק לפניו בשעת כל אסון.

12. הכתב והקבלה במדבר פרק י פסוק ט (פרשת בהעלותך)

לשון ונזכרתם לפני ה'א לדעתי אין הכוונה בו שהתרועות יעלו זכרוניכם לטובה לפניו ית', כאלו בלעדי התרועות השכחה מצויה אצלו חלילה, אבל טעם ונזכרתם אתם תהיו נפעלים מן התרועות להתעורר בלבבכם לזכור את אשר שכחתם עד הנה, כי עזבתם מלכת בדרכי ה', והאויבים שבאו עליכם הם שלוחי השגחתו ית' להענישכם על שהיו מצותיו כשכוחים מלבבכם, ועתה תתנו לב להיות זכורים ונזהרים לנטות ולפנות מהיום והלאה אל מצותיו.

13. חיבור התשובה לרבי מנחם המאירי, מאמר א, פרק ה

יסוד ההתקרבות לשם והיות תפלת המתפלל נשמעת ומקבלת הוא בשבירת הלב המתפלל ובהיותו דכא ושפל רוח... וכן בענין התשובה הורה שיסודה וגדרה הכנעת הלב.

14. חיבור התשובה לרבי מנחם המאירי, מאמר ב, פרק יב

כבר דמו אותם סכלותם להיות יחיד מתפלל בעד רבים, ואין זאת הכונה, אבל להיות יחיד כמנהיג לשאר העם וכמודיע להם דרכי התשובה ממנו יראו וכן יעשו, ואם הוא מוציא את שאינו בקי, אין הענין רק לטוב כונת השומע והכניעו לב לשמוע ולשוב מדרכיו הרעים ולהתנהג בדרך מנהיג ההוא, והיא הכונה בהשתדלם תמיד בהעמדת שליח צבור הגון.

15. ספר החינוך פרשת בהעלותך מצוה שפד

לתקוע בחצוצרות במקדש בכל יום בהקריב כל קרבן, וכמו כן בשעת הצרות.

משרשי המצוה, לפי שבשעת הקרבן היו צריכין לכוון דעתם יפה בענינו כמו שידוע שהוא נפסל במחשבות ידועות, וגם כן צריך הקרבן כוונה שלמה לפני אדון הכל שציונו עליו, וגם כן בעת הצרה צריך האדם כיוון גדול בהתחננו לפי בוראו שירחם עליו ויצילהו מצרתו, ולכן נצטוו בתקיעת החצוצרות בעתים אלה. לפי שהאדם מהיותו בעל חומר צריך התעוררות גדול אל הדברים. כי הטבע מבלי מעיר יעמוד כישן, ואין דבר יעוררהו כמו קולות הנגון, ידוע הדבר, וכל שכן קול החצוצרות שהוא הקול הגדול שבכל כלי ניגון.

16. ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה ה

והמצוה החמישית היא שצונו לעבדו יתעלה... ואעפ"י שזה הצווי הוא גם כן מן הציוויים הכוללים הנה יש בו יחוד שהוא צוה בתפילה. ולשון ספרי ולעבדו זו תפילה. ואמרו גם כן ולעבדו זה תלמוד.

17. השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם מצות עשה ה

ודאי כל ענין התפלה אינו חובה כלל אבל הוא ממדות חסד הבורא ית' עלינו ששומע ועונה בכל קראינו אליו. ועיקר הכתוב ולעבדו בכל לבבכם מצות עשה שתהיה כל עבודתנו לאל ית' בכל לבבנו כלומר בכוונה רצויה שלימה לשמו ובאין הרהור רע, לא שנעשה המצות בלא כונה או על הספק אולי יש בהם תועלת... ומה שדרשו בספרי ולעבדו זה התלמוד ד"א זו תפלה אסמכתא היא או לומר שמכלל העבודה שנלמוד תורה ושנתפלל אליו בעת הצרות ותהיינה עינינו ולבנו אליו לבדו כעיני עבדים אל יד אדוניהם... שהיא מצוה לעת הצרות שנאמין שהוא יתברך ויתעלה שומע תפלה והוא המציל מן הצרות בתפלה וזעקה.

18. רשימות שעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת ברכות - הערות דף ס עמוד ב

פעם אמר רבינו זצ"ל דהרמב"ם מחייב תפלה מהתורה בכל יום דסובר שכל צרכי האדם אפילו היום יומיים נחשבים כעת צרה, ומשום הכי סבירא ליה שחל חיוב מדאורייתא להתפלל בכל יום. מה שאין כן לרמב"ן המצוה חלה רק בעת צרת הציבור.

19. שו"ת הרשב"א חלק ה, סימן נ

כבר אמרו שהקב"ה מתאוה לתפלתן של ישראל. וכך היא מדת השי"ת כך חייבה חכמתו: שעיי תפלת חסידיו וברכותיהם, יתרצה ויתרבה טובו למברכיו, ומכירי טובו.

20. ספר העיקרים מאמר ד, פרק כד

כל מצוה מצד עצמה תתן שכר מיוחד, כמו שתמצא בשלוח הקן למען ייטב לך והארכת ימים, ובצדקה למען יברכך ה' אלהיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך, ומצות התפלה הסגולה המיוחדת אשר לה מצד עצמה הוא ענין כולל שהיא תועיל לכל הדברים...

התפלה היא כמו הצרי הכולל כל מיני התחלואים ומועיל לכל הגופים, ועל כן תועיל לכל מיני האנשים, אמר שלמה וגם אל הנכרי אשר לא מעמדך ישראל הוא וגוי' ובא והתפלל וגוי'. ותועיל גם כן אפילו לרשעים גמורים, כמו שנזכר בפרק ששה עשר מזה המאמר מענין תפלת מנשה.

21. ספר העיקרים מאמר ד, פרק מו-מח

התקוה והתוחלת הוא דבר הכרחי אל המאמין כדי שימשך אליו החסד הנמשך אל הבטחון... והיא שיקוה אל השם יתברך שיושיענו על צד החסד בלבד לא מצד שום חיוב כלל...

אם היה מקוה כראוי לא היתה החסד נמנעת מצד השם יתברך, כי תמיד הוא רוצה להשפיע למקוה כראוי, אמר הכתוב רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו (תהלים קמ"ז י"א). ולזה הוא מבואר כי המנע הגעת החסד הוא כאשר אין התקוה כראוי.

השגחת ה' תמשך תמיד על המיחלים אליו על צד החסד לא על המיחלים על צד הגמול... בתקוה החלקית תגיע ותשלם כונת המקוה עם התפלה... וכשתהיה כפי מה שראוי אין שם מונע כי אין כילות מצד הנותן, וכשיתפלל אדם על דבר המקווה יורה שהתקוה ההיא היא אמיתית, ובזה יוכן לקבל החסד המקווה... כפי מה שיכין המקבל עצמו לקבל החסד מצד התקוה כן תגיע ותשלם תקותו עם התפלה.

התקוה והתוחלת אל השם יתברך הוא דבר יותר מעולה מכל התהלות שאפשר שישבח האדם להשם יתברך...

הדומיה שהיא התקוה והתוחלת אליך אלהים הוא כמו התהלה בציון שהוא המקום היותר נבחר שבמקומות, והיא גם כן כאלו ישולם לך נדר שהוא היותר נבחר שבקרבתו, ומצד התקוה אתה

שומע התפלה, כי התפלה שהיא מצד התקוה אליו יתברך היא היותר נבחרת, ומצד שאתה שומע התפלה עדיך כל בשר יבאו להתפלל, ומצד התפלה הבאה מצד התקוה דברי עונות גברו מני ואפילו הפשעים, שהם המרדים, אתה תכפרם, וזה לגודל מעלת התקוה.

22. שופטים פרק ג פסוק כז

וַיְהִי בְּבֹאוֹ וַיִּתְקַע בְּשׁוֹפָר בְּהַר אֶפְרַיִם וַיֵּרְדוּ עִמּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הַהָר וְהוּא לִפְנֵיהֶם.